

УДК 332.12(477)

Забедюк М.С., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У статті розглянуто характерні особливості становлення та функціонування фінансових систем зарубіжних країн. Зокрема, розглянуто специфіку побудови фінансових систем США, Німеччини, Франції, Великобританії та Японії. Виділено особливості функціонування фінансової системи Європейського Союзу.

Ключові слова: фінансова система, державний бюджет, місцеві фінанси.

Zabedyuk M.

FEATURES OF FORMATION AND OPERATION OF FINANCIAL SYSTEMS OF FOREIGN COUNTRIES

In the article the characteristics of the formation and functioning of the financial systems of foreign countries are explored. In particular, the specificity of building financial systems of USA, Germany, France, Great Britain and Japan is reviewed. Peculiarities of the financial system of the European Union are highlighted.

Keywords: financial system, state budget, local finances.

Забедюк М.С.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ СИСТЕМ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

В статье рассмотрены характерные особенности становления и функционирования финансовых систем зарубежных стран. В частности, рассмотрена специфика построения финансовых систем США, Германии, Франции, Великобритании и Японии. Выделены особенности функционирования финансовой системы Европейского Союза.

Ключевые слова: финансовая система, государственный бюджет, местные финансы.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Наявність досконалої фінансової системи для будь-якої держави є головною умовою ефективного функціонування її економіки. Фінансова системи являє собою надзвичайно складну за внутрішньою будовою фінансову конструкцію, за умови ефективно побудови якої реалізується збалансування інтересів і протиріч фінансової політики та економіки. Разом з тим, процес формування оптимальних фінансових систем є досить трудомістким і складним.

В ході ринкових перетворень фінансова система України постійно зазнає певних реформувань. Слід відмітити, що однією з основних складових фінансової стратегії України є поглиблення її інтеграції в міжнародний фінансовий простір. З огляду на це, постає необхідність у дослідженні процесів формування та розвитку фінансових систем передових країн з метою використання його для подальших удосконалень.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженнями принципів побудови та функціонування фінансових систем різних країн присвячені праці таких вчених, як Карлін М.І., Миргородська Л.О., Федоров В.М., Юрій С.І. та інші. Поряд з цим, в умовах неоднозначних глобалізаційних

процесів, що зумовлюють трансформацію сучасного фінансового середовища, актуалізується подальше дослідження даної проблеми.

Цілі статті. Цілями статті є дослідження принципів побудови, основних тенденцій становлення та особливостей функціонування сучасних фінансових систем розвинутих країн.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Загалом у країнах із розвинутою економікою фінансова система містить такі ланки:

- державний бюджет
- територіальні фінанси
- державний кредит та кредити місцевих органів влади (у федеративних державах – кредити членів федерації)
- спеціальні фонди
- фінанси суб'єктів господарювання.

Слід зазначити, що структура фінансової системи держави залежить від її державного устрою. Так, в унітарних державах фінансова (бюджетна) система складається з двох ланок, а саме: державний бюджет та місцеві бюджети. Тоді як у федеративних державах бюджетна система включає три ланки: державний (федеральний) бюджет, бюджети членів федерації та місцеві бюджети.

Проте, поряд із загальними ознаками кожна країна має свої особливості побудови фінансової системи, що склалися історично або є вимогами часу. Тому розглянемо детальніше деякі з них.

Фінансова система Сполучених Штатів Америки, федеративної конституційної республіки, складається з таких елементів:

- фінанси федерації, до яких належать федеральний бюджет, бюджет округу Колумбія (столичний), спеціальні фонди федерального рівня, фінанси державних підприємств;
- фінанси 50 штатів, кожен з яких має власний бюджет, спеціальні фонди та фінанси підприємств, що знаходяться у власності штату;
- місцеві фінанси, які включають місцеві бюджети (графств та інших місцевих адміністративних одиниць, а саме – округів, муніципалітетів, міст), фінанси комунального господарства, різноманітні фонди.

Характерною особливістю організації фінансової системи в США є високий рівень автономності, яка полягає у тому, що кожен з рівнів державного управління самостійно проводить бюджетну та податкову політику.

Особливістю формування фінансової системи США є те що вона розвивалась на основі ринкових принципів шляхом створення власних інститутів та відповідних методів їх функціонування. При цьому властивістю фінансової системи США є тенденція до підвищення рівня саморегулювання, що визначається великою кількістю та надійністю фінансових інструментів. В даний час фінансова система США досягла високого ступеню розвитку та стала фундаментальною основою економіки країни, що забезпечує можливість динамічного розвитку та подолання кризових явищ [1].

Фінансова система Німеччини складається з таких елементів:

- фінанси федерації (федеральний бюджет, спеціальні фонди, фінанси державних підприємств);
- фінанси земель у складі відповідного бюджету, спеціальних фондів, фінансів підприємств;

- місцеві фінанси (місцеві бюджети та фінанси комунальних підприємств).

Основні правила функціонування фінансової системи Німеччини закріплені в Конституції країни. Бюджетний устрій базується на сильній децентралізованій федеральній системі, що надає велику владу 16 землям. Такі особливості фінансової системи Німеччини пов'язані з політичним та соціально-економічним становленням держави у минулому. Слід відмітити, що економічна і політична роздробленість території сучасної Німеччини зберігалась аж до середини XIX ст.

Сучасна фінансова система Франції включає: загальний бюджет, спеціальні рахунки казначейства, приєднані бюджети, соціальні фонди, місцеві фінанси і фінанси державних підприємств.

Бюджетна система Франції багатоланкова, але відрізняється високим ступенем централізації. Слід відмітити, що основою фінансової системи Франції є державний бюджет. На нього припадає половина всіх фінансових ресурсів держави. Характерним є те, що у цілому державний бюджет не затверджується законодавчою владою, а щорічно складається як допоміжний документ, що механічно об'єднує загальний бюджет, численні спеціальні рахунки казначейства і приєднані бюджети.

Однією із найстаріших держав у світі є Велика Британія – країна з ринковою економікою та парламентсько-конституційною політичною системою. Формування її фінансової системи почалося у XI ст., в ході утворення феодальної держави у результаті об'єднання багатьох розрізнених країн.

У 80-ті роки XX ст. відбулися значні зміни у структурі та регулюванні фінансових інститутів Великої Британії, які вплинули на систему банків, систему страхування, будівельні товариства, фондову біржу, а також на ринок споживацьких товарів [2].

Нині у склад фінансової системи Великої Британії входять:

- державний бюджет;
- місцеві бюджети;
- спеціальні позабюджетні фонди;
- фінанси державних підприємств та корпорацій.

Ланки бюджетної системи є незалежними та функціонують автономно. При цьому головну роль у фінансовій системі відіграє державний бюджет Великої Британії, який складається з двох частин, а саме: звичайного бюджету (Консолідованого фонду) та Національного фонду позик [3].

Японії – унітарна держава з конституційною монархією. Розглянемо фінансову систему Японії, яка являє собою унікальну модель розвитку.

До складу фінансової системи Японії (унітарна держава з конституційною монархією) входять:

- бюджет центрального уряду,
- місцеві бюджети,
- спеціальні фонди,
- фінанси підприємств, корпорацій, що належать центральним і місцевим органам влади.

Особливістю державних фінансів Японії є те, що показник частки державних витрат у ВВП є одним із найменших серед відповідних показників розвинених країн. У Японії дворівнева бюджетна система з достатньо високою автономією місцевих органів влади.

Фінансовий устрій Японії характеризується вертикальною інтеграцією фірм, їх групуванням, що пронизують усю систему ділових відносин у країні. Виділяють два типи утворення економічних групувань:

- заснований на взаємодії капіталу та особистої унії;

- об'єднання великих компаній із малими та середніми, що базуються на зв'язках різних видів, головним чином – виробничих.

Характерна особливість фінансової моделі Японії полягає в єдності державного апарату і великого капіталу в розв'язанні загальних проблем. При цьому головні цілі та завдання загальнонаціональних планів фінансового розвитку втілюються у внутрішньо-корпоративних планах, які мають директивний характер. Внаслідок утворюється складна, взаємозв'язана система фінансового планування [4].

Загальна характеристика фінансових систем зарубіжних країн наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Характерні особливості фінансових систем зарубіжних країн

Країна	Елементи фінансової системи	Особливості фінансової системи
США	- федеральний бюджет - фінанси штатів - місцеві фінанси	- високий рівень автономності
Німеччина	- фінанси федерації - фінанси земель у складі відповідного бюджету - місцеві фінанси	- високий рівень децентралізації
Франція	- центральний (державний) бюджет - місцеві бюджети - спеціальні фонди - фінанси державних підприємств	- багатоланкова - високий ступінь централізації - створення та функціонування системи фондів спеціального призначення
Великобританія	- державний бюджет - місцеві бюджети - спеціальні позабюджетні фонди - фінанси державних підприємств та корпорацій	- ланки бюджетної системи є незалежними та функціонують автономно
Японія	- бюджет центрального уряду - місцеві бюджети - спеціальні фонди - фінанси підприємств, корпорацій, що належать центральним і місцевим органам влади	- єдність державного апарату і великого капіталу в розв'язанні загальних проблем

Сьогодні одним з провідних економічних центрів світу, що справляє величезний вплив на економіку як в глобальному масштабі так і на регіональному рівні, є Європейський Союз – союз держав-членів Європейських Спільнот.

Фінансова система Європейського Союзу – багаторівнева. Поряд з цим вона характеризується органічною цілісністю, взаємопов'язаністю її складових і структурною єдністю її функціональних елементів. Особливістю функціонування фінансової системи Європейського Союзу є те, що на відміну від інших міжнародних економічних організацій ЄС має самостійний бюджет, централізований міждержавний фонд грошових коштів країн-членів – Євробюджет, який об'єднує переважну більшість спільних фінансових фондів. При цьому бюджет ЄС виконує роль головної фінансової бази інтеграційних заходів у рамках Союзу та важливого інструменту наднаціонального регулювання економіки країн-учасниць. Слід відмітити, що створення власної фінансової бази – безпрецедентний випадок в історії створення інтеграційних угруповань [5].

Поряд з цим, необхідно наголосити, що як і кожна суверенна держава, країни – члени ЄС наділені суверенними правами, а саме: здійснювати самостійну економічну та соціальну політику, формувати національний бюджет і податкову систему.

Висновки. Отже, особливості побудови та функціонування фінансових систем розвинутих країн обумовлюються специфікою їх державного, політичного та економічного устрою та історичними етапами розвитку.

Разом з тим, слід зазначити, що в умовах глобалізаційних ризиків та викликів загострюється проблема вироблення нових засад формування та функціонування фінансових систем, які не можуть функціонувати як набір елементів зі своїми локальними цілями розвитку та автономними принципами регулювання.

Так, Європейська Рада визначила чотири основні принципи побудови нової фінансової системи:

- усі фінансові інструменти та ринкові сегменти повинні підлягати регуляторному впливу;

- підвищення вимог до звітності суб'єктів фінансового ринку та надання їй більшої прозорості;

- запобігання кризам шляхом необхідності оцінки ризиків за допомогою координованого моніторингу функціонування багатонаціональних фінансових інститутів;

- закріплення за Міжнародним валютним фондом ключової ролі у системі модернізованої фінансової архітектоники шляхом зростання обсягів його ресурсів та розширення можливості надання допомоги країнам, що її потребують.

Список використаних джерел:

- 1.Виноградня В.М. Особливості функціонування фінансових систем в країнах з ринковою економікою / В. М. Виноградня // Екон. вісн. ун-ту. - 2013. - Вип. 20/1. - С. 199- 205.
- 2.Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу: навч. посіб. / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2011. – 639 с.
- 3.Фінанси: Підручник / За ред.С.І. Юрій, В.М. Федосова — К. : Знання, 2008. — 611 с.
- 4.Фінанси: курс для фінансистів: Навч.посіб. За ред. Оспіщева. – К.: Знання, 2008. – 567 с.
- 5.Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-е вид., перероб. І доп. – К.: Знання, 2008. – 583 с.

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.